

Nous estudis decidiran l'autenticitat del 'Curial e Güelfa'

1992, l'any del 'Curial'

L'aparició d'una nova edició del *Curial* i d'un estudi general sobre els tipus d'escriptura manuscrita catalana entre els segles XII i XV aportaran el proper any dades definitives sobre l'autèntica identitat del *Curial e Güelfa*.

Durant el 1991 el món de la filologia catalana ha transcendit el seu àmbit quotidià per convertir-se en notícia de primera plana en diaris i revistes. D'una banda hi havia la celebració del 500 aniversari de la publicació del *Tirant lo Blanc*, de l'altra, la polèmica conferència de Jaume Riera, secretari de l'arxiu de la Corona d'Aragó, en què afirmava que el *Curial e Güelfa*, l'altra gran novel·la catalana del segle XV, era una falsificació.

La tesi de Riera, feta pública durant el col·loqui de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes que es va celebrar a Alacant, afirmava bàsicament que Milà i Fontanals, l'erudit que va donar a conèixer el manuscrit en el segle XIX, havia estat el seu autor. Mitjançant una argumentació basada en la ideologia i la lexicografia del text, Riera va deixar bocabadat bona part de l'auditori. Però prompte començaren a sorgir veus que acusaven Riera d'haver anat massa lluny i d'haver practicat un sil·logisme molt ben construït però sense una bona base científica.

UN ANY CRUCIAL

El 92 serà l'any definitiu per a comprovar quina de les dues posicions, *Curial* vertader/*Curial* fals, aconseguirà ser acceptada per la majoria dels investigadors. D'una banda, cap a la primavera eixiran publicades les actes del col·loqui d'Alacant, cosa que permetrà estudiar amb deteniment el treball de Riera, i de l'altra, dos investigadors valencians preparen obres que concerneixen directament el *Curial*. Un d'ells és Antoni Ferrando, director del departament de filologia catalana de la Universitat de València, que prepara una nova edició de la novel·la patrocinada per la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana, i l'altre Francesc M. Gimeno professor de paleografia en aquesta mateixa

universitat que prepara l'obra: *De les omilies a les trobes. Models de llibres i d'escriptures de la tradició textual catalana*. Aquesta segona obra és, segons el seu autor, "el primer estudi complet sobre l'evolució de l'escriptura dels manuscrits catalans, des del segle XII fins al XV". Aquest estudi paleogràfic inclourà una col·lecció d'exemples de les obres més significatives, entre les quals hi haurà també el *Curial*.

La dicotomia entre filologia i paleografia, entre l'estudi de l'obra a partir del seu contingut i a partir del seu suport físic, pot ser l'escenari de la batalla entre els detractors i els seguidors de la tesi de Riera. El mateix Riera es va negar a utilitzar proves físiques com la del carbonil 14 per a esbrinar l'autenticitat del text i va insistir en la consistència de les proves extremes de la crítica textual. Prompte, diversos investigadors van llançar la seua opinió, tot i que indicaven que calia esperar la publicació de les actes del congrés d'Alacant.

Antoni Ferrando, per la seua banda, va indicar: "No crec que el *Curial* siga en absolut una obra escrita en el segle XIX i tampoc que Milà i Fontanals fóra capaç de fer-la". Altres investigadors, com Rosend Arqués, professor a la Universitat de Venècia, han donat crèdit als postulats de Riera que donen solució a molts dels interrogants filològics que el *Curial* havia despertat. Albert Hauf, catedràtic de filologia catalana en la Universitat de València, ha pres una postura intermèdia. Segons les seues declaracions, "la gent de la Renaixença era molt capaç, ja que tenia suficients motius ideològics per a crear una obra com el *Curial*". Com ja va dir Riera i han assenyalat també els estudiosos de l'obra, el *Curial* pot considerar-se una novel·la històrica que emfasitza el protagonisme de la corona catalana. Aquesta ideologia *patriòtica* té molt més a veure amb la renaixença que no amb la cultura tardome-

dieval, i és un dels punts que sempre ha obligat a considerar el *Curial* com a obra excepcional. No obstant tot això, Hauf, va indicar que "cal conèixer l'opinió dels paleògrafs".

I els paleògrafs han estat unànimes. Cap dels que han mostrat la seua opinió ha coincidit amb Riera.

El primer a parlar va ser Manuel Sánchez Mariana, cap del departament de manuscrits de la Biblioteca Nacional de Madrid on es conserva l'única còpia del *Curial*. Per a Sánchez Mariana, "segons les característiques paleogràfiques del

manuscrit no hi ha cap motiu per pensar en una falsificació". De la mateixa manera, però amb molta més contundència, s'expressava Anscari M. Mundó, que indicava que "m'ha deixat perplex la hipòtesi proposada pel senyor Jaume Riera i Sans no tant pel que diu com per haver gosat dir-ho".

De la mateixa opinió és Francesc M. Gimeno. Tal com va declarar a EL TEMPS: "És insòlit que es presenten ponències com aquestes. El que s'ha aconseguit és posar de manifest que els estudis de paleografia catalana no estan

desenvolupats ni tenen un nivell europeu. Jo he vist la gran majoria dels manuscrits en català que es conserven i quan he obert alguns d'ells m'he trobat pols. Això indica que ja fa molts anys que no els ha estudiat ningú. El fet que hi haja un sol manuscrit no és raó suficient per fer-nos dubtar de l'autenticitat. Hi ha molts altres casos, com l'*Espill* de Jaume Roig o el *Cantar del Mio Cid*".

L'estudi dels manuscrits catalans es troba en una situació precària. Els primers treballs començaren a finals del segle XIX amb Jaume Massó i van lligar amb les investigacions de principis de segle que dugué a terme Rubió i Balaguer. Fruit d'aquestes investigacions va ser el catàleg de manuscrits de la Biblioteca de Catalunya que sols arribà als 160. Els últims treballs són els de Pere Bohigas, en els anys 20, que va preparar els seu "repertori de manuscrits catalans". Llevat d'aquests treballs aïllats i algun altre dedicat a obres d'un autor concret com Ramon Llull, no hi ha res. De fet no ha arribat mai a formar-se una tradició en l'estudi dels manuscrits.

Els paleògrafs han posat de manifest aquesta mancança però han estat contundents a l'hora de jutjar el *Curial*. Tots els experts consultats per EL TEMPS han coincidit: es tracta d'una escriptura feta en lletra notarial catalana, del període gòtic tardà. Tots han indicat també que un falsificador seria descobert amb facilitat. Segons Francesc M. Gimeno: "Hi ha calígrafs del segle XIX que es dediquen a fer transcripcions de manuscrits medievals tot imitant el millor que saben dels originals i són fàcilment reconeixibles, fins i tot grans experts com Francisco Xavier de Santiago Palomares, produeixen productes artificiosos".

Riera, doncs, no ha trobat cap aliat entre els paleògrafs, però tampoc els buscava. Les seues úniques referències a la paleografia eren com a ciència que ajudaria a ratificar les seues conclusions: "els paleògrafs conclouran també que és del segle XIX, n'estic segur". De moment no ha estat així. Riera va aclarir amb la seua hipòtesi molts punts foscos per als crítics, però la idea de la falsificació ha resultat encara més difícil d'acceptar per als paleògrafs.

El debat que, sens dubte, es produirà l'any que ve donarà la darrera opinió, si no la definitiva, sobre el manuscrit 9.750 de la Biblioteca Nacional de Madrid, el *Curial*.

Jordi Sebastià

